

Wyrok z dnia 5 października 2004 r.

I PK 483/03

Wierzytelności należne od masy upadłości zasądzone prawomocnym wyrokiem sądowym podlegają zaspokojeniu w trybie jej podziału, zgodnie z art. 204 i 205 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.).

Przewodniczący SSN Herbert Szurgacz (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Katarzyna Gonera.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 września 2004 r. sprawy z powództwa Edwarda S. przeciwko syndykowi masy upadłości Gminnej Spółdzielni „S.Ch.” w K. o zapłatę, na skutek kasacji powoda i strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży z dnia 30 maja 2003 r. [...]

I. u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży z dnia 29 października 2002 r. [...] w zakresie zasądzenia należności głównej w kwocie 12.331,63 zł i odrzucającej pozew co do tego roszczenia (pkt I) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Łomży do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego;

II. o d d a l i ł kasację pozwanego.

U z a s a d n i e

Powód Edward S. wniósł o zasądzenie od syndyka masy upadłości Gminnej Spółdzielni „S.Ch.” w K. kwoty 7.381,50 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 17 czerwca 1997 r. do dnia zapłaty tytułem ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy za lata 1996 i 1997, kwoty 4.171,64 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 czerwca 1997 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia za

pracę za maj 1997 r., kwoty 2.224,87 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 17 czerwca 1997 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia za pracę za 16 dni czerwca 1997 r. oraz kwoty 6.090 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 17 czerwca 1997 r. do dnia zapłaty tytułem odprawy pieniężnej.

W odpowiedzi na pozew syndyk wniósł o odrzucenie pozwu.

Wyrokiem z dnia 28 września 2001 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku: 1) oddalił powództwo Edwarda S. w części dotyczącej kwoty 6.090 zł oraz 2) odrzucił pozew w pozostałej części.

W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy wskazał, iż wymienione w pozwie należności mogą być dochodzone przez powoda jedynie w postępowaniu upadłościowym i wszystkie one zostały uznane przez sędziego komisarza na liście wierzytelności. Dlatego też powództwo w tej części podlegało odrzuceniu. Odnośnie żądania zasądzenia odprawy pieniężnej w kwocie 6.090 zł wskazał natomiast, że nie została ona uznana w postępowaniu upadłościowym wobec faktu, iż stosunek pracy z powodem został rozwiązany w trybie art. 52 § 1 k.p., a nie art. 7a ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r., odprawa przewidziana w art. 8 tej ustawy powodowi więc nie przysługuje.

Powyższy wyrok zaskarżył powód zarzucając nierozpoznanie istoty sprawy w zakresie jego żądań o wynagrodzenie za pracę i ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy (wraz z odsetkami) oraz błędną wykładnię art. 8 ust. 1 ustawy z 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy. W oparciu o powyższe zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie jego powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2001 r. Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku uchylił zaskarżony wyrok w pkt 2 i sprawę w tym zakresie przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Łomży i oddalił apelację w pozostałym zakresie. W uzasadnieniu swego orzeczenia Sąd Apelacyjny wskazał, iż Sąd pierwszej instancji rozstrzygając niniejszą sprawę całkowicie pominął fakt, iż objęte pozwem roszczenia powoda stały się wymagalne po ogłoszeniu upadłości Gminnej Spółdzielni „S.Ch.” w K. W takim zaś wypadku dla dochodzenia tych roszczeń - wbrew stanowisku Sądu Rejonowego - właściwa jest droga postępowania procesowego. Jednocześnie wskazał, iż przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd powinien szczegółowo odnieść się do zgłoszonych przez po-

woda roszczeń, w szczególności co do ich wysokości, oraz powinien ustalić, czy i kiedy zostały wypłacone na rzecz powoda z masy upadłości należności pieniężne. Wskazał również, iż dochodzenie odsetek od tych roszczeń odbywa się na zasadach ogólnych bez potrzeby zgłaszania wierzytelności do sędziego komisarza i bez względu na stan postępowania upadłościowego. Odnośnie natomiast zarzutów apelacji co do odprawy pieniężnej Sąd Apelacyjny wskazał, iż nie są one zasadne. Zgodnie z ustawą z dnia 28 grudnia 1989 r. odprawa ta przysługuje pracownikowi, z którym rozwiązano stosunek pracy z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 tej ustawy i przyczyna ta w przypadku zwolnień indywidualnych musi być wyłączna. Jak wynika natomiast z akt Sądu Rejonowego w Zambrowie przyczyną rozwiązania z powodem stosunku pracy w trybie art. 52 § 1 k.p. było zawinione, nienależyte wykonywanie przez niego podstawowych obowiązków pracowniczych.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2002 r. uznał się niewłaściwym i przekazał sprawę do rozpoznania sędziemu komisarzowi [...] Sądu Rejonowego w Łomży, wskazując, że powód może dochodzić przedmiotowych roszczeń jedynie w toku postępowania upadłościowego.

Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżył powód zarzucając naruszenie art. 386 § 6 k.p.c. oraz błędną wykładnię art. 61 i art. 169 Prawa upadłościowego.

Postanowieniem z dnia 10 czerwca 2002 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży. W uzasadnieniu Sąd ten ponownie wskazał na dopuszczalność dochodzenia przez likwidatora od syndyka masy upadłości roszczeń pracowniczych po ogłoszeniu upadłości w drodze odrębnego procesu cywilnego i podzielił w tym zakresie w całości pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 20 grudnia 2001 r.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy przez Sąd Rejonowy Edward S. ostatecznie sprecyzował powództwo domagając się zasądzenia od pozwanego kwoty 3.379,03 zł tytułem wynagrodzenia za pracę za maj 1997 r. z ustawowymi odsetkami od dnia 9 lutego 2000 r. do dnia zapłaty i ustawowych odsetek od kwoty 5.171,64 zł od dnia 1 czerwca 1997 r. z ustawowymi odsetkami od dnia 9 lutego 2000 r. do dnia zapłaty, ustawowych odsetek od kwoty 2.224,87 zł od dnia 17 czerwca 1997 r. do dnia 9 lutego 2000 r. oraz kwoty 7.160,46 zł tytułem ekwiwalentu za niewykorzystany urlop wypoczynkowy za rok 1996 i 1997 z ustawowymi odsetkami od dnia 17 czerwca 1997 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 29 października 2002 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży zasądził w całości dochodzone przez powoda kwoty wraz z ustawowymi odsetkami. Sąd wskazał, że kwoty te nie były kwestionowane przez pozwanego. Ich dopuszczalność wynika wprost z treści uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, jak również z treści uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 10 czerwca 2002 r. i uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 11 września 2002 r. A zatem niniejsze postępowanie mogło się toczyć niezależnie od postępowania upadłościowego, mimo iż dochodzone wierzytelności wchodziły w skład masy upadłości.

Sąd Rejonowy wskazał też, że dochodzone ostatecznie przez powoda należności nie zostały uregulowane przez pozwanego. Ich wysokość wynika wprost z listy płac za miesiące maj i czerwiec 1997 r., a wysokość ekwiwalentu z informacji syndyka oraz kserokopii uzasadnienia zarządzenia wydanego w sprawie [...].

O dopuszczalności dochodzenia przedmiotowych roszczeń przed Sądem Pracy przesądził już w uzasadnieniu swego orzeczenia sporządzonego w niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny w Białymstoku.

Apelację od powyższego orzeczenia złożył sSyndyk. Zarzucał naruszenie prawa procesowego, a w szczególności art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. i nieodrzućenie pozwu w sytuacji, gdy to samo roszczenie powoda zostało już prawomocnie osądzone przez Sąd Rejonowy-Sąd Gospodarczy w Łomży [...], gdzie na prawomocnej liście wierzytelności została umieszczona między innymi kwota dochodzona pozwem i w miarę napływu pieniędzy do masy upadłości lista ta jest realizowana. Opierając apelację na powyższym zarzucie wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 30 maja 2003 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży zmienił zaskarżony wyrok w pkt 1 o tyle, że uchylił go w części zasądzającej należność główną w kwocie 12.331,63 zł i odrzucił pozew w pozostałym zakresie. W pozostałej części apelację oddalił.

Zdaniem Sądu, uznanie wierzytelności zgłoszonych przez powoda prawomocnymi postanowieniami sędziego komisarza (sądu w następstwie zgłoszenia sprzeciwu), choć wywiera skutek w zasadzie tylko w tym postępowaniu, to jednakże oznacza, że wierzytelność będzie w nim zaspokojona lub w razie niezaspokojenia będzie, po ukończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego, objęta tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu (art. 170 § 1 Pawa upadłościowego). Oznacza to, że

prawomocne uznanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym prowadzi do zaspokojenia wierzytelności lub objęcia jej tytułem egzekucyjnym. Ma więc skutki takie same jak prawomocne osądzenie sprawy. Tym samym w zakresie, w jakim wierzytelność dochodzona przez powoda została prawomocnie uznana w postępowaniu upadłościowym, zachodzi powaga rzeczy osądzonej, która zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. prowadzi do odrzucenia pozwu i to bez względu na prawidłowość tego uznania.

W postępowaniu upadłościowym nie zostały natomiast ujęte na listach wierzytelności dochodzone przez Edwarda S. w niniejszym procesie odsetki od przedmiotowych należności głównych. Powód dochodził ich za okres po dniu ogłoszenia upadłości. Dlatego też niezasadny był zarzut apelacji co do naruszenia art. 33 Prawa upadłościowego. Sąd zauważył, że w przypadku wierzytelności przypadających od upadłego, zgodnie z art. 33 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe (jednolity tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) co do zasady nie biegą odsetki w stosunku do masy upadłości począwszy od dnia ogłoszenia upadłości. Natomiast w zakresie wierzytelności przypadających od masy upadłości odsetki należy liczyć na ogólnych zasadach. Prawidłowa wykładnia art. 33 § 1 Prawa upadłościowego pozwala bowiem na rozróżnienie, że przepis ten dotyczy wyłącznie odsetek od wierzytelności przypadających od upadłego, które nie biegą w stosunku do masy od daty ogłoszenia upadłości. Natomiast przepis ten nie ma zastosowania do odsetek od wierzytelności powstałych od daty ogłoszenia upadłości, które nie są już wierzytelnościami w stosunku do upadłego.

Kasację od powyższego wyroku złożyły obydwie strony. Strona pozwana zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 201 k.p.c. przez przyjęcie, że w sprawie właściwa jest droga procesu cywilnego, zamiast przekazania sprawy sędziemu komisarzowi w trybie postępowania upadłościowego oraz przepisów art. 233 § 1, art. 328 oraz art. 382 i 385 k.p.c., przez nieuwzględnienie okoliczności, iż należności pracownicze powstałe przed oraz po ogłoszeniu upadłości pracodawcy są objęte trybem ich zaspokajania przewidzianym postępowaniem upadłościowym. Skarżący powołał się na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 1994 r., I PZP 33/94 (OSNAPiUS 1994 nr 10, poz. 161). Powód w kasacji zarzucił naruszenie art. 170 § 1 Prawa upadłościowego, art. 136 Prawa spółdzielczego oraz

art. 80 i 171 k.p. w związku z art. 60 Prawa upadłościowego, a także naruszenie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. i art. 386 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja syndyka nie zawiera usprawiedliwionych podstaw. Sąd Apelacyjny, powołując się na stanowisko orzecznictwa (por. tu między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1996 r., I PKN 34/96, OSNAPiUS 1997 nr 13, poz. 237), trafnie podkreślił, że w postępowaniu upadłościowym istotne znaczenie zarówno procesowe, jak i materialnoprawne ma rozróżnienie roszczeń przeciwko upadłemu od roszczeń przeciwko masie upadłości. Rozróżnienia tych wierzytelności należy dokonać w oparciu o datę ich powstania (wymagalności). Wierzytelności powstałe (wymagalne) przed datą ogłoszenia upadłości są wierzytelnościami skierowanymi przeciwko upadłemu, a powstałe po tej dacie - są wierzytelnościami przeciwko masie upadłości. Co do zasady, wierzytelności należne od upadłego mogą być dochodzone przez wierzyciela, który chce uczestniczyć w czynnościach postępowania upadłościowego, tylko w trybie art. 150 Prawa upadłościowego, a dopiero po zakończeniu postępowania upadłościowego, zgodnie z art. 169 tego Prawa, przeciwko samemu upadłemu. Wierzytelności należne od masy upadłości, a więc powstałe już po ogłoszeniu upadłości, mogą być dochodzone w drodze procesu cywilnego, bez potrzeby zgłaszania ich do masy w trybie art. 150 Prawa upadłościowego. Wierzytelności powoda powstały po ogłoszeniu upadłości strony pozwanej. Nie ma przy tym znaczenia, czy są to należności główne, czy też odsetki od tych należności.

Powołane w kasacji orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 1994 r., według którego pozew wniesiony po ogłoszeniu upadłości dłużnika, obejmujący powstałą po tym zdarzeniu wierzytelność stanowiącą niezaspokojoną wierzytelność pracowniczą, która została uwzględniona na liście wierzytelności, podlega przekazaniu sędziemu komisarzowi, zostało wydane w szczególnej sytuacji. Chodziło o wierzytelności pracownicze uwzględnione z urzędu w projekcie listy wierzytelności na podstawie art. 7a ust. 5 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o zwolnieniach grupowych. Ta szczególna regulacja prawna nie ma zastosowania w rozpoznawanej sprawie.

Dająca się odczytać z kasacji syndyka obawa, że przy rozpoznaniu sprawy roszczeń powoda w trybie procesu cywilnego może dojść do uprzywilejowania wierzyciela w stosunku do innych wierzycieli przez to, iż prawomocny wyrok zasądza-

jący należności na rzecz powoda stanie się tytułem egzekucyjnym i będzie realizowany przez komornika przed innymi wierzytelnościami, nie jest zasadna. Wydanie przez sąd w procesie cywilnym wyroku nie jest równoznaczne z pierwszeństwem w egzekucji. Należności zasądzone wyrokiem będą podlegały zaspokojeniu zgodnie z przepisami art. 204 i 205 Prawa upadłościowego w trybie podziału masy upadłości.

Kasacja powoda zawiera w części usprawiedliwione podstawy. Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut kasacji naruszenia art. 136 Prawa spółdzielczego przez to, iż wraz z zakończeniem postępowania upadłościowego nastąpi wykreślenie spółdzielni z rejestru sądowego, co spowoduje, że powód zostanie pozbawiony możliwości uzyskania zaspokojenia wierzytelności, jeśli nie zostanie ona zaspokojona do czasu ukończenia postępowania upadłościowego. Należy zauważyć, że sytuacja powoda nie odbiega od sytuacji każdego innego wierzyciela, która może być inna jedynie w przypadku dłużnika - osoby fizycznej.

Trafnie natomiast skarżący zarzuca naruszenie przepisu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. W powołanym orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1996 r. Sąd ten stwierdził, że częściowe „uwzględnienie” roszczeń powoda w postępowaniu upadłościowym zmierza do zaspokojenia wierzytelności lub objęcia jej tytułem egzekucyjnym, ma więc skutki takie same jak prawomocne osądzenie sprawy. Dokonując takiej oceny w aspekcie funkcjonalnym Sąd Najwyższy stwierdził następnie, że w zakresie, w jakim wierzytelność dochodzona przez powoda została prawomocnie uznana w postępowaniu upadłościowym, zachodzi powaga rzeczy osądzonej, która zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. powinna prowadzić do odrzucenia pozwu. Stanowisko to zostało przyjęte przez Sąd Okręgowy, prowadząc w rezultacie do odrzucenia pozwu w części dotyczącej należności głównej w kwocie 12.331,63 zł.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym nie podziela stanowiska, w myśl którego w zakresie, w jakim wierzytelność dochodzona została prawomocnie uznana w postępowaniu upadłościowym, zachodzi powaga rzeczy osądzonej. Zresztą teza powołanego orzeczenia Sądu Najwyższego została sformułowana w ten sposób, że prawomocne uznanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym wywiera taki sam skutek, jak prawomocne osądzenie sprawy. Nie można jednak przyjąć, że rozpoznanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym, ze względu na charakter tego postępowania, miałoby być równoznaczne z osądzeniem sprawy w rozumieniu art. 366 k.p.c. W tym zakresie należy podzielić stanowisko kasacji powoda. Uzasad-

nia to uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

=====